

Katriina Martikainen

Till kommun- och stadsstyrelserna
Till kommunernas centrala valnämnder

Valbarhet till fullmäktige

Valbarhet för kommunalvalskandidater

Valbarheten för kandidaterna i kommunalvalet bedöms enligt 71 och 72 § i [kommunallagen \(410/2015\)](#). Innehållet i 72 § i kommunallagen motsvarar 34 § i den tidigare kommunallagen (365/1995). I Högsta förvaltningsdomstolens rättspraxis finns många exempel på tolkningen av 34 § i 1995 års kommunallag. I detta cirkulär ges anvisningar för tolkningen, främst med stöd av rättspraxis.

Organiseringsansvaret för social- och hälsovården samt räddningsväsendet övergick från kommunerna och samkommunerna till välfärdsområdena och HUS-sammanslutningen 1.1.2023. Detta cirkulär innehåller emellertid också rättspraxis som berör social- och hälsovården samt räddningsväsendet och som fortfarande kan användas som tolkningshjälp vid bedömningen av valbarheten till kommunfullmäktige.

Ledamöterna i kommunstyrelsen, nämnderna och övriga organ väljs i juni 2025. Ett cirkulär om de omständigheter som inverkar på valet av dessa organ kommer att skickas ut våren 2025.

Mer information: [Kommunförbundets blankett för begäran om rådgivning](#) (kommunforbundet.fi)

Innehåll:

Valbarhet för kommunalvalskandidater

Bestämmelser om valbarhet och principer för tolkning

Allmän valbarhet (71 §)

Valbarhet till fullmäktige (72 §)

Statstjänstemän (72 § 1 mom. 1 punkten)

Anställda i ledande uppgifter hos kommunen (72 § 1 mom. 2 punkten)

Ledande uppgift

En ansvarsfull uppgift som är jämförbar med en ledande uppgift

Anställda hos en kommunal sammanslutning eller stiftelse (72 § 1 mom. 3 punkten)

Anställda hos en samkommun (72 § 1 mom. 4 punkten)

Valbarhet för anställda i en ansvarig kommun

Valbarhetshinder upphör (72 § 2 mom.)

Förlust av valbarhet (78 §)

Bestämmelser om valbarhet och principer för tolkning

Det finns bestämmelser om allmän valbarhet till kommunens förtroendeuppdrag i 71 § i kommunallagen. Med allmän valbarhet avses de förutsättningar en person ska uppfylla för att kunna väljas till kommunens förtroendeuppdrag. I kommunallagen föreskrivs också om begränsningar i valbarheten till olika organ. Bestämmelser om begränsningar i valbarheten till fullmäktige finns i 72 §. De begränsningar som anges i bestämmelserna hindrar en person från att ställa upp som kandidat till fullmäktige.

Kandidaternas valbarhet ska granskas i enlighet med [vallagen \(714/1998\)](#). En person är ändå valbar om det hinder för valbarheten som anges i 72 § i kommunallagen upphör innan fullmäktiges mandattid börjar. En utredning i frågan ska presenteras senast när centralvalnämnden granskar kandidaternas valbarhet.

Det primära ansvaret för att systemet ska vara trovärdigt bärs av partierna och av de övriga grupperingar som ställer upp kandidater. Partiernas och valmansföreningarnas valombud ska i kandidatansökan försäkra att kandidaterna är valbara (153 och 155 § i vallagen).

Den kommunala centralvalnämnden avgör de uppställda kandidaternas valbarhet vid behandlingen av kandidatansökningarna. I oklara fall gäller som regel att personen inte ska strykas från kandidatlistan. Om en person grundlöst strukits från kandidatlistan, är det möjligt att valet upphävs med anledning av besvär och måste för rättas på nytt. Om personen kvarstår på kandidatlistan och det senare till följd av besvär konstateras att han eller hon inte varit valbar, räknas hans eller hennes röster valförbundet, partiet eller den gemensamma listan till godo och valets resultat rättas (88 och 103 § i vallagen).

Av de förtroendevalda är det i första hand de folkvalda fullmäktigeledamöterna som representerar kommuninvånarna. Utgångspunkten är att kommuninvånarna ska ha så omfattande rättigheter som möjligt att delta i skötseln av kommunala angelägenheter och att de ska kunna välja de representanter de önskar till fullmäktige. Valbarheten till fullmäktige är därför mindre begränsad än valbarheten till andra organ. Begränsningarna i valbarheten utgör också i övrigt undantag från kommuninvånarnas rätt att ta del av kommunens förvaltning. Denna typ av bestämmelser ska i allmänhet tolkas snävt. I gränsfall anses personen vara valbar.

En kommuns uppgifter sköts även av sammanslutningar och stiftelser som inte hör till kommunens organisation. Det sätt på vilket uppgifterna är organiserade får dock inte inverka på tillämpningen av bestämmelserna om valbarhet.

För att förvaltningen ska vara trovärdig och fungera väl förutsätts att fullmäktigeledamöterna inte har alltför starka intressen att bevaka för egen eller någon bakgrundsorganisations del. Jävsbestämmelserna anses inte i tillräcklig grad trygga ett opartiskt beslutsfattande.

Allmän valbarhet (71 §)

I 71 i kommunallagen föreskrivs det om de villkor en person ska uppfylla för att kunna väljas till kommunens förtroendeuppdrag. De allmänna förutsättningar för valbarhet som nämns i paragrafen ska gälla när en person väljs till ett förtroendeuppdrag.

Villkoren för allmän valbarhet för kommunalvalskandidater är följande:

1. personens hemkommun är den kommun där han eller hon kandiderar,
2. personen har rösträtt i kommunalval i någon kommun det år då fullmäktige väljs och
3. personen har inte förklarats omyndig.

En persons hemkommun bestäms enligt [lagen om hemkommun \(201/1994\)](#). En kommunalvalskandidats valbarhet avgörs vid den kommunala centralvalnämndens sammanträde 12.3.2025. Senast då ska kommunen i fråga vara hemkommun för den som har ställts upp som kandidat. (I praktiken borde kandidatens hemkommun vara densamma som den kommun där han eller hon kandiderar redan när kandidatansökan lämnas in, dvs. 4.3.2025.)

HFD 2001:34: *En person hade bostäder i två kommuner. I kommun A hade han en bostad som var hans och makans gemensamma hem. Makan hade sin arbetsplats i kommunen och personen själv arbetade också där sedan han blivit deltidspensionerad. Med hänsyn till detta ansågs han till följd av sina familjeförhållanden och sin utkomst ha haft en fast anknytning till kommun A och inte till kommun B, där han uppgav sig tillbringa all sin fritid, 7 månader om året. Personens hemkommun ansågs därför vara kommun A, inte kommun B, som personen själv betraktade som sin hemkommun.*

HFD 4.4.2005 liggare 735: *Personens egen uppfattning om hemkommunen var inte avgörande vid bestämningen av hemkommun då den tillgängliga utredningen om familjeband, utkomst eller andra motsvarande omständigheter tydligt visade på en fast anknytning till någon annan kommun, och de ovan nämnda omständigheterna inte visade på en tillräcklig anknytning till den kommun som personen uppfattade som sin hemkommun. Den principiella utgångspunkten är att bestämningen av hemkommun så noga som möjligt ska motsvara den materiella sanningen, det vill säga personens faktiska boende i en viss kommun. Bestämningen av hemkommunen kunde inte motiveras med att personen skött förtroendeuppdrag i kommunen.*

HFD 2009:59: *Enligt 3 § 5 punkten i lagen om hemkommun ändras en persons hemkommun inte om han bor i en annan kommun huvudsakligen på grund av ett offentligt förtroendeuppdrag. Av bestämmelsen kan man sluta sig till att hemkommunen inte ändras på nämnda grund, men att den kan ändras av någon annan orsak under den tid som en person handhar ett förtroendeuppdrag.*

En ledamot av Europaparlamentet ansåg att hans hemkommun var Rovaniemi, den kommun till vilken han genom organisationsverksamhet meddelade sig ha fast anknytning och till vilken han hade betalt skatt. Ledamoten var dock inte valbar till Rovaniemi stadsfullmäktige, eftersom han inte genom familjeförhållanden hade anknytning till nämnda stad, inte arbetade där och inte heller hade uppgivit annan ekonomisk anknytning till Rovaniemi och nämnda stad inte heller av andra motsvarande skäl var hans hemkommun.

Bestämmelser om rösträtt vid kommunalval finns i 20 § i kommunallagen. Rösträtt förutsätter att

- personen i fråga fyller 18 år senast på valdagen och
- kommunen i fråga är personens hemkommun enligt uppgifterna i befolkningsdatasystemet 21.2.2025 kl. 24. Det är alltså möjligt att någon har

rösträtt i en annan kommun än i den där han eller hon kandiderar. Valbarheten avgörs senare än rösträtten.

De ovan nämnda förutsättningarna för rösträtt gäller finska medborgare och medborgare i andra EU-medlemsstater samt isländska och norska medborgare. I 20 § i kommunallagen föreskrivs dessutom om förutsättningarna för rösträtt för andra i Finland bosatta utländska medborgare samt för i Finland bosatta personer som är anställda inom EU eller en i Finland verksam internationell organisation och för familjemedlemmar till sådana personer.

Med omyndig avses en person som förklarats omyndig genom domstolsbeslut ([Lagen om förmyndarverksamhet 442/1999](#), 2 §).

Vid val av fullmäktige måste kandidaterna ge sitt skriftliga samtycke till att de är villiga att ta emot uppdraget som fullmäktigeledamot. Innehållet i samtycket regleras närmare i 153 och 155 § i vallagen.

HFD 1981 II 13: *Ett samtycke kunde inte återtas efter att partiets valombud till centralvalnämnden hade lämnat partiets ansökan om publicering av kandidatlistorna.*

HFD 1981 II 14: *En person hade till ett parti gett sitt samtycke till att ta emot uppdraget som fullmäktigeledamot och en försäkran om att han inte hade samtyckt till kandidatur för något annat parti eller någon annan valmansförening. Ett sådant samtycke kunde inte ensidigt återtas. Eftersom personen hade uppställts som kandidat för två partier, måste personens namn strykas från sammanställningen av kandidatlistorna.*

Valbarhet till fullmäktige (72 §)

Valbarheten till fullmäktige begränsas i 72 § i kommunallagen. Enligt 1 mom. är följande personer inte valbara till fullmäktige:

1. en statstjänsteman som sköter tillsynsuppgifter som direkt berör kommunalförvaltningen,
2. den som är anställd hos kommunen i en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde eller i en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift,
3. den som är anställd hos en sammanslutning eller en stiftelse där kommunen har bestämmande inflytande och som vad ställningen beträffar kan jämföras med en sådan kommunalt anställd person som avses i 2 punkten, eller
4. den som är anställd hos en samkommun där kommunen är medlem och som vad ställningen beträffar kan jämföras med en sådan kommunalt anställd person som avses i 2 punkten.

Den som är anställd i en uppgift som avses ovan är valbar till fullmäktige, om anställningsförhållandet upphör innan fullmäktiges mandattid börjar. Se avsnittet ”Valbarhetshinder upphör”.

En person som är arbets- eller tjänstledig är alltjämt anställd, och därför gör arbets- eller tjänstledighet i ett anställningsförhållande som avses i 72 § 1 mom. inte personen valbar.

HFD 2009:57: *A hade varit verkställande direktör för ett rörelseidkande bolag, som i sin helhet ägdes av kommunen och där kommunen hade bestämmanderätten, men bolagets styrelse hade befriat A från detta uppdrag under hans fyra år långa period som riksdagsman. När det gällde valbarheten till kommunfullmäktige hade A:s anställningsförhållande i bolaget dock inte genom hans egna eller bolagets åtgärder upphört på ett sådant sätt att hans ställning inte längre skulle ha varit sammankopplad med bolaget. A hade fortfarande en ställning som kunde jämföras med en persons i en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde och var inte valbar till kommunfullmäktige.*

HFD 2023:20: *Stadsfullmäktige hade i förvaltningsstadgan infört bestämmelser om att medlemmarna och suppleanterna i granskningsnämnden och nämnderna och deras sektioner, stadens affärsverks direktioner samt social- och hälsovårdsnämnden i ett givet samarbetsområde skulle vara personer som varit uppställda som fullmäktigeledamotskandidater i det senaste valet. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade att kommunen har en vid prövningsrätt gällande hur den kommunstyrelseunderställda organisationen med förtroendevalda formas. Kommunen kan enligt 31 § i kommunallagen tillämpa antingen utskottsmodellen eller ordförandemodellen. I de bestämmelser fullmäktige godkänt var det dock inte fråga om dessa verksamhetsmodeller eller deras variationer. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att 31 § i kommunallagen inte kan tolkas extensivt så att bestämmelsen ger kommunen fri prövningsrätt att på ifrågavarande sätt bestämma att kriterier som begränsar valbarheten ska beaktas i valet av medlemmar i sammansättningen.*

Om förlust av valbarhet bestäms i 78 § i kommunallagen. Se avsnittet ”Förlust av valbarhet”.

Statstjänstemän (72 § 1 mom. 1 punkten)

En statstjänsteman som sköter tillsynsuppgifter som direkt berör kommunalförvaltningen är inte valbar till fullmäktige.

I motiveringen till bestämmelsen (RP 268/2014 rd) konstateras att en person som sköter tillsynsuppgifter som berör kommunalförvaltningen ofta i tjänsten befinner sig i situationer där kommunen och staten har motsatta intressen. Bestämmelsen tillämpas när tillsynsuppgifterna i fråga hör till tjänstemannens ordinarie uppgifter och ansvar. Om en tjänsteman endast sporadiskt sköter sådana tillsynsuppgifter, är han eller hon valbar.

Bestämmelsen gäller inte personal i stödfunktioner eller dem som står i arbetsavtalsförhållande till staten. Paragrafen gäller inte heller lagstiftningsuppgifter. Eftersom en snäv tolkning gäller i fråga om bestämmelserna om valbarhet, torde lagberedning dock inte kunna betraktas som en sådan tillsynsuppgift som avses i bestämmelsen.

Bestämmelsen gäller inte domare vid förvaltningsdomstolarna. I förvaltningsdomstolarna är dessa dock jäviga att behandla besvär över ett fullmäktigebeslut som de tidigare har behandlat i egenskap av fullmäktigeledamöter. Inte heller andra myndigheters rättskipningsuppgifter är sådana tillsynsuppgifter som avses i bestämmelsen.

Den tillsyn som avses i bestämmelsen omfattar också traditionella styrningsuppgifter, såsom utfärdande av anvisningar och föreskrifter, inspektion av den kommunala verksamheten samt beslutsfattande i anslutning till dessa uppgifter. På grund av

den snäva tolkningen av valbarhetsbestämmelserna är det i detta avseende motiverat att tillämpa bestämmelsen med försiktighet.

Till de tillsynsuppgifter som avses i bestämmelsen hör åtminstone:

- inspektion av kommunernas verksamhet
- övervakning av hur statliga medel har använts
- behandling av klagomålsärenden och
- beslut om tvångsmedel.

För att denna bestämmelse ska kunna tillämpas krävs det att statstjänstemannen verkar som beslutsfattare eller föredragande i fråga om tillsynsuppgifterna och har juridiskt ansvar för de beslut som fattats på föredragning av honom eller henne.

För att tillsynsuppgiften ska gälla kommunalförvaltningen ”direkt”, ska den myndighet som genomför tillsynen ha rätt att rikta övervakningsåtgärderna direkt mot en kommun eller en samkommun. Däremot förutsätter tillämpningen av bestämmelsen inte att den tillsyn som tjänstemannen utövar uttryckligen gäller den kommun vars fullmäktige det är fråga om.

Både inom den statliga centralförvaltningen och regionförvaltningen kan det finnas tjänstemän som berörs av bestämmelsen. I 3 kap. i kommunallagen regleras förhållandet mellan staten och kommunen. Enligt 10 § i kommunallagen följer Finansministeriet allmänt kommunernas verksamhet och ekonomi. Regionförvaltningsverket kan med anledning av klagomål undersöka om kommunen har iakttagit gällande lag. Finansministeriet och regionförvaltningsverket har ett på speciallagstiftning baserat tillsynsansvar inom kommunens olika förvaltningsområden, särskilt i anslutning till ordnandet av statsandelsåligganden.

Inom den statliga centralförvaltningen är till exempel de tjänstemän som vid Finansministeriet ansvarar för tillsynen över kommunerna och samkommunerna inte valbara till fullmäktige. Vid regionförvaltningsverket bestäms tjänstemännens uppgifter i stor utsträckning i verkets egen arbetsordning. Begränsningen av valbarheten kan utöver verkets direktör anses gälla de tjänstemän vid verket som enligt verkets interna arbetsfördelning har ansvar inom behandlingen av klagomål enligt 10 § 2 mom. i kommunallagen eller inom tillsynen med stöd av speciallagar.

Enligt rättspraxis var länsläkaren och länsocialinspektören vid en tidigare länsstyrelse inte valbara till fullmäktige. Däremot var chefen vid en magistrat valbar till fullmäktige.

HFD 31.10.1997:115: *En länsläkare hörde till verksamhetsenheten för social- och hälsovårdstjänster vid länsstyrelsens kommunavdelning. Enhetens uppgifter var lagstadgade och grundade sig på resultatavtal med centralförvaltningen. I egenskap av en enhet vid länsstyrelsen styrde och övervakade den hur kommunerna jämsides med övriga uppgifter skötte de uppgifter som enligt folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård, lagen om smittsamma sjukdomar, lagen om företagshälsovård och lagen om nykterhetsarbete hör till kommunerna. Enligt den arbetsordning för länsstyrelsen som gällde när kandidatlistorna sammanställdes avgjorde länsläkaren bland annat tillsynsärenden som avsågs i dessa lagar samt beredde och föredrog klagomål som gällde kommunernas hälsovård. Eftersom länsläkaren skötte uppgifter som direkt berörde kommunalförvaltningen, var läkaren inte valbar till fullmäktige.*

HFD 18.5.2001 liggare 1186: Med hänsyn till arten och den begränsade omfattningen av magistratens uppgift att utöva tillsyn dels över produktionen av intressebevakningstjänster, dels enskilda intressebevakares verksamhet inom kommunens förmyndarverksamhet, ansågs **chefen vid en magistrat** inte sköta tillsynsuppgifter som berörde kommunalförvaltningen så direkt som avsågs i 34 § 1 mom. i kommunallagen och chefen var således valbar till fullmäktige.

HFD 14.9.2005 liggare 2359: X hade en tjänst som **länssocialinspektör** vid länsstyrelsens social- och hälsovårdsavdelning, där uppgifterna var lagstadgade och baserar sig på de resultatavtal som ingåtts med kommunerna. I egenskap av resultatenhetschef vid länsstyrelsen styrde och övervakade avdelningen kommunernas verksamhet, bland annat hur de uppgifter sköttes som enligt socialvårdslagen, barnskyddslagen och lagen om utkomststöd hör till kommunen. X styrde och övervakade tillhandahållandet av socialservice och föredrog de ärenden, bland annat klagomål som gäller socialvården, som hörde till verksamhetsområdet. Således måste X anses vara en statstjänsteman som sköter tillsynsuppgifter som direkt berör kommunalförvaltningen såsom avses i 34 § 1 mom. 1 punkten i kommunallagen. Länssocialinspektören var inte valbar till fullmäktige.

Närings-, trafik- och miljöcentralerna (dvs. NTM-centralerna; tidigare de regionala miljöcentralerna) har många tillsynsuppgifter som gäller miljövården och planläggningen i kommunerna. De tjänstemän vid NTM-centralerna som har tillsynsuppgifter i fråga om kommunalförvaltningen, till exempel vid behandlingen av planläggningsärenden, är inte valbara till kommunfullmäktige.

HFD 1997:98: En jurist, överinspektör vid den regionala miljöcentralen, var chef för den resultatansvariga juridiska gruppen. Gruppen ansvarade bland annat för allmänna juridiska frågor i ärenden som ingick i miljöcentralens befogenheter. I egenskap av chef för den juridiska gruppen hade överinspektören bland annat det övergripande ansvaret för styrningen av kommunernas miljöförvaltning samt beslutanderätt i vissa besvärärenden som gällde planläggning, undantagslov och marktakt. Dessutom var överinspektören sakkunnig i en grupp för områdesanvändning som bland annat fattade beslut om underställande av planer. Eftersom överinspektören skötte tillsyns- och styrningsuppgifter som direkt berörde kommunalförvaltningen var överinspektören inte valbar till fullmäktige.

Anställda i ledande uppgifter hos kommunen (72 § 1 mom. 2 punkten)

Den som är anställd hos kommunen **i en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde eller i en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift**, är inte valbar till fullmäktige.

Bestämmelsen begränsar valbarheten till fullmäktige endast för personer på centrala ansvarsposter. I kommunallagen används benämningen ”uppgiftsområde” för såväl kommunstyrelsens som nämndernas uppgifter som en helhet. Ett organs uppgiftsområde består av lagstadgade och i kommunens förvaltningsstadga föreskrivna uppgifter. Uppgiftsområdet för en enskild nämnd kan, beroende på organisationsmodellen, omfatta ett flertal uppgiftshelheter. Uppgiftsområdet för till exempel bildningsnämnden kan omfatta småbarnspedagogik, grundläggande utbildning, gymnasieutbildning, fritt bildningsarbete, ungdomsverksamhet, idrott och motion samt kulturverksamhet.

I bestämmelserna om valbarhet i kommunallagen görs ingen skillnad mellan kommunens tjänsteinnehavare och arbetstagare, utan begränsningarna gäller ”den som är anställd hos kommunen”. I praktiken gäller begränsningarna oftast tjänsteinnehavare. När bestämmelserna tolkas snävt, gäller begränsningarna endast den som sköter uppgiften i fråga som ordinarie och inte till exempel den som sköter en tjänsteinnehavares uppgifter när han eller hon är förhindrad.

Enligt 78 § 2 mom. i kommunallagen förlorar en förtroendevald inte sin valbarhet till ett organ om han eller hon tillfälligt, för högst sex månader, anställs i ett anställningsförhållande som annars skulle medföra förlust av valbarheten. Den förtroendevalda får dock inte sköta sitt förtroendeuppdrag så länge anställningen varar. Bestämmelsen i 78 § 2 mom. i kommunallagen gäller en situation där personen anställs medan han eller hon verkar som förtroendevald. **Bestämmelsen kan inte tillämpas vid kandidatuppställningen för kommunalvalet.** Vid kandidatuppställningen tillämpas 72 § 2 mom. enligt vilket ett anställningsförhållande som avses i 72 § 1 mom. ska upphöra innan ledamöternas mandattid börjar.

En person som är arbets- eller tjänstledig är alltså anställd hos kommunen, och därför innebär arbets- eller tjänstledighet i ett anställningsförhållande enligt 72 § 1 mom. inte att personen är valbar till fullmäktige.

HFD 2009:57: *A hade varit verkställande direktör för ett rörelseidkande bolag, som i sin helhet ägdes av kommunen och där kommunen hade bestämmanderätten, men bolagets styrelse hade befriat A från detta uppdrag under hans fyra år långa period som riksdagsman. När det gällde valbarheten till kommunfullmäktige hade A:s anställningsförhållande i bolaget dock inte genom hans egna eller bolagets åtgärder upphört på ett sådant sätt att hans ställning inte längre skulle ha varit sammankopplad med bolaget. A hade fortfarande en ställning som kunde jämföras med en persons i en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde och var inte valbar till kommunfullmäktige.*

Valbarheten till fullmäktige är begränsad för sådana anställda hos kommunen som inom kommunstyrelsens eller en nämnds/ett utskotts uppgiftsområde är anställda

- i en ledande uppgift eller
- i en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift.

Det är i allmänhet lättare att definiera de ledande uppgifterna än de ansvarsfulla uppgifter som är jämförbara med ledande uppgifter. Generellt kan man säga att begränsningarna av valbarheten gäller också den lägre ledningen, dvs. cheferna för olika ansvarsområden.

Förvaltningsstrukturerna och uppgiftsområdena bestäms i de enskilda kommunerna. Valbarheten avgörs utgående från personens faktiska uppgifter och ställning, inte utgående från tjänstebeteckningen. Vid tolkningen av bestämmelsen ska betydelse enligt lagmotiveringen tillmätas kommunens storlek, den ekonomiska och den övriga betydelse som ett enskilt uppgiftsområde har för kommunens verksamhet samt vilka uppgifter och vilken ställning i kommunens organisation personen i fråga har. I en liten kommun är en enskild tjänsteinnehavares uppgifter och ställning relativt sett ofta av större betydelse än i en stor kommun.

Ledande uppgift

En sådan ledande uppgift som avses i bestämmelsen har obestriddligen ”högsta chefen” inom kommunstyrelsens och en nämnds uppgiftsområde. Det gäller åtminstone de ledande tjänsteinnehavarna inom centralförvaltningen och i ledningen för förvaltningsområdena: kommundirektören, biträdande kommundirektören, direktörerna för ett verksamhetsområde, förvaltningsdirektören, bildningsdirektören, kommuningenjören osv.

Även en person som direkt inför ett organ är ansvarig för en helhet inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde, dvs. för ett ”ansvarsområde”, utan att vara underställd en annan tjänsteinnehavare, kan anses ha en ledande uppgift.

I rättspraxis har valbarhet till fullmäktige bedömts för bland annat tjänsteinnehavare med ansvar för landsbygdsfrågor samt brandchefer och direktörer för äldreomsorgen. I besluten som gällde lantbrukssekreterare och motsvarande samt en brandchef, fäste Högsta förvaltningsdomstolen vid bedömningen av personernas valbarhet också vikt vid att deras uppgifter omfattade utövande av offentlig makt. Även om en landsbygdsombudsmans (HFD 1997:118) och en brandchefs (HFD 31.10.1997 liggare 2752) organisatoriska ställning hade ändrats före valet (de hade befriats från föredragningsuppgifter), ansåg HFD att deras faktiska uppgifter var sådana att personerna inte var valbara.

En ungdomssekreterare som i nämnden var föredragande i ärenden som hörde till ungdomssekreterarens behörighetsområde ansågs vid tillämpningen av valbarhetsbestämmelsen vara en tjänsteinnehavare i en ledande uppgift. Detsamma gällde en brandchef (se HFD 30.10.1997 liggare 2752 nedan). Även om en tjänsteinnehavare som svarar för en uppgiftshelhet inte är föredragande, har han kunnat anses som en person som sköter en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift och därför inte varit valbar (så i t.ex. HFD 1997:116, som också gällde en brandchefs valbarhet).

HFD 30.10.1997 liggare 2756: *En ungdomssekreterare var underställd fritidsnämnden på samma sätt som idrotts- respektive nykterhetssekreteraren. Var och en av dessa var föredragande inför nämnden i ärenden som gällde deras eget verksamhetsområde. Ungdomssekreteraren hade dessutom självständig beslutanderätt. Inom personalorganisationen tillhörde ungdomssekreteraren bildningsavdelningen, som leddes av skoldirektören. När HFD beaktade ungdomssekreterarens befogenheter och uppgifter samt att ungdomssekreteraren var ansvarig direkt inför nämnden för en uppgiftshelhet som hörde till fritidsnämndens uppgiftsområde, måste ungdomssekreteraren anses som en tjänsteinnehavare i en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Således var ungdomssekreteraren inte valbar till fullmäktige.*

En ansvarsfull uppgift som är jämförbar med en ledande uppgift

Bestämmelsen begränsar också valbarheten för dem som inte har en ledande uppgift men som sköter en jämförbar ansvarsfull uppgift. Begränsningen av valbarheten kan då gälla en tjänsteinnehavare med självständiga sakkunniguppgifter eller en tjänsteinnehavare som är underställd en annan tjänsteinnehavare men som ansvarar för en specifik uppgiftshelhet.

Beteckningen avgör inte om en anställd är valbar utan det avgörande är personens ställning i organisationen. Inom kommunstyrelsens uppgiftsområde är till exempel kommun- eller stadssekreteraren, näringsombudsmannen, kommunikationschefen

eller kommunikationssekreteraren, budgetchefen, finanschefen, planeringschefen, kommun- eller stadsjuristen, kommun- eller stadskamreren, personalchefen eller personalsekreteraren i allmänhet inte valbara till fullmäktige.

Om det till en nämnds uppgiftsområde hör endast till exempel miljövård, kan begränsningen av valbarheten gälla endast en person, exempelvis miljösekreteraren. Om det däremot finns ett flertal uppgiftshelheter inom nämndens uppgiftsområde, såsom miljövård, byggnadstillsyn och planläggning (eller t.ex. utbildning, ungdomsfrågor, idrott och kultur), gäller begränsningen var och en som ansvarar för en av dessa uppgiftshelheter.

Det avgörande är ändå vilken betydelse den uppgiftshelhet som tjänsteinnehavaren sköter och har ansvar för har för kommunens verksamhet. Om den ekonomiska betydelsen eller betydelsen i övrigt är liten, är den som ansvarar för uppgiftshelheten inte jämförbar med en ledande tjänsteinnehavare och han eller hon är således valbar till fullmäktige. Hur skötseln av uppgifterna hos kommunen är organiserad kan alltså vara av avgörande betydelse när en tjänsteinnehavares valbarhet till fullmäktige bedöms.

Exempelvis inom undervisningsväsendet är skoldirektören, bildningsdirektören eller en anställd i motsvarande ställning inte valbar till fullmäktige. En enskild skolas föreståndare eller rektor har i allmänhet ett sådant uppgifts- eller ansvarsområde att han eller hon inte kan jämföras med en ledande tjänsteinnehavare inom en nämnds uppgiftsområde. En skolföreståndare eller rektor är i allmänhet valbar till fullmäktige.

Om en skolföreståndare eller rektor leder kommunens enda skola eller samtidigt flera skolor, kan det innebära att han eller hon på grund av sin ställning inte är valbar till fullmäktige.

Hur liten undervisningsskyldigheten är i förhållande till förvaltningsuppgifterna kan ge vägledning också vid bedömningen av valbarheten. Skolans/skolornas andel av kommunens totalekonomi har också betydelse. För att en skolföreståndare eller rektor ska sakna valbarhet förutsätts det i allmänhet att han eller hon har ett administrativt föredragnings- eller beredningsansvar direkt inför en nämnd.

HFD 31.10.1997 liggare 2752: En **gymnasierektor** ansvarade inte direkt inför bildningsnämnden för någon helhet inom nämndens uppgiftsområde. När HFD dessutom tog hänsyn till att rektorn inom personalorganisationen lydde under skoldirektören och vidare beaktade arten och omfattningen av rektorns förvaltningsuppgifter ur kommunens synvinkel, ansågs rektorn vara valbar till fullmäktige.

HFD 1997:98: En gymnasirektor samt två lågstadielärare som skötte föreståndarskapet var föredragande i sina skolors direktions. Skolorna var underställda bildningsnämnden. Eftersom personerna i fråga inte var föredragande i någon nämnd hade de inte en ledande uppgift eller en jämförbar uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Både rektorn och de ledande lärarna i fråga var valbara till fullmäktige.

HFD 1997:40: I staden fanns flera yrkesläroanstalter. Arbetarinstitutet hade en budget på ca 5 miljoner mark och hela skolverket en budget på 210 miljoner mark. **Rektorn för arbetarinstitutet** var valbar till fullmäktige. Att rektorn var föredragande i institutets direktion var inte ett hinder för valbarhet.

HFD 1997:119: *Vasa stad drev en sammanslutning av läroanstalter (Vaasan lii- ketalous- ja hotelli-instituutti), som omfattade flera läroanstalter och bland annat ett undervisningshotell och en undervisningsrestaurang, Hotel Silveria, som var ett kommunalt affärsverk. Läroanstaltens direktion hade valts av fullmäktige och var underställd stadsstyrelsen. I direktionen föredrogs ärendena av den rektor som ledde läroanstaltssammanslutningen eller någon annan tjänsteinnehavare vid läroanstalten, som direktionen förordnat. **Rektorn** var inte underställd skoldirektören eller någon motsvarande tjänsteinnehavare och hade ingen undervisningsskyldighet. Eftersom antalet resultatenheter och anställda var stort och verksamheten omfattande, var det fråga om en stor inrättning i stadens organisation. Rektorn var verksam i en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde och var inte valbar till fullmäktige.*

Valbarheten för en föreståndare för en enskild inrättning är beroende av hur inrättningen är organiserad samt av inrättningens ekonomiska och övriga betydelse för kommunens verksamhet. Om en direktion är underställd en nämnd (t.ex. skoldirektionen) är föreståndaren för den inrättning som lyder under direktionen i allmänhet valbar (t.ex. skolföreståndaren). I HFD:s beslut 1997:51 nedan hade stadens museiverksamhet organiserats som ett resultatområde. För resultatområdet ansvarade direktionen och museichefen, som var underställd direktionen. Organisatoriskt jämfördes museidirektionen med nämnderna i staden, även om en direktions administrativa och juridiska ställning enligt kommunallagen avviker väsentligt från en nämnd. Det sätt på vilket museiverksamheten var organiserad gjorde att museichefen inte kunde anses vara valbar till fullmäktige trots att museiverksamheten bara hade en liten ekonomisk betydelse för staden.

HFD 1997:51: *En **museichef** var samtidigt chef för stadsmuseet och landskapsmuseet. Museichefen hade som uppgift att föredra ärenden i museets direktion, som utgjorde ett eget resultatområde inom stadens förvaltning och ekonomi. Resultatområdets driftsekonomi uppgick till cirka 1,8 miljoner mark av stadens budget på cirka 248 miljoner mark. Länsrätten ansåg att museichefen var valbar eftersom museiväsendet var relativt obetydligt när det gällde fullmäktiges ekonomiska beslut och bildade en liten uppgiftshelhet inom stadens organisation. HFD upphävde länsrättens beslut och ansåg att museichefen inte var valbar till fullmäktige. Enligt instruktionen för stadens museum och stadens förvaltningsstadga ansvarade museidirektionen helt och hållet för ledningen och utvecklingen av museiverksamheten och dess förvaltning och verksamheten utgjorde ett resultatområde i likhet med nämnderna. I stadens förvaltningsstadga jämfördes direktionen i egenskap av ansvarigt organ för ett resultatområde med nämnderna. Museichefen var föredragande i direktionen och i samma ställning som personer i ledande ställning inom andra resultatområden. Museiverksamhetens betydelse i staden var inte liten. I egenskap av ledande tjänsteinnehavare inom ett uppgiftsområde var museichefen inte valbar till fullmäktige.*

Inom nämndernas uppgiftsområden är till exempel generalplane- och stadsplanechefen, byggnadsinspektörerna, kommunbyggmästaren, kommunarkitekten, miljö- vårdsssekreteraren, ekonomichefen, förvaltningschefen, kulturdirektören eller kultur- sekreteraren, idrottsdirektören eller idrottssekreteraren, ungdomssekreteraren och lantbrukssekreteraren i allmänhet inte valbara till fullmäktige.

HFD 28.9.2005 liggare 2471: *Kommunens politiska organisation bestod av fullmäktige, kommunstyrelsen och nämnderna inom huvudansvarsområdena socialväsendet, tekniska väsendet, bildningsväsendet och den allmänna förvaltningen. Till huvudansvarsområdet bildningsväsendet hörde skolnämnden och fritidsnämnden. Fritidsnämndens uppgiftsområde omfattade främjande, stödjande och anordnande av ungdomsarbete, idrotts- och kulturverksamhet och anordnande av hembygdsarbete,*

museiverksamhet och biblioteksservice. Föredragande i nämnden var i fråga om ungdoms- och idrottsverksamheten fritidssekreteraren och i fråga om biblioteks- och kulturverksamheten bibliotekssekreteraren. Föredragandena fungerade som ersättare för varandra. I personalorganisationen inom huvudansvarsområdet bildningsväsendet verkade skolsekreteraren som byråchef medan fritidssekreteraren var chef för fritidsbyrån och **bibliotekssekreteraren** chef för biblioteksbyrån. Bibliotekssekreteraren hade inga egna anställda. Utan att vara underställd någon annan tjänsteinnehavare ansvarade bibliotekssekreteraren inför nämnden för den helhet som omfattade biblioteks- och kulturverksamheten. Bibliotekssekreteraren var också den ena av två föredragande i nämnden. Trots att bibliotekssekreteraren inte personalorganisationsmässigt hade några anställda som lydde under honom eller henne var bibliotekssekreterarens ställning i bildningsväsendets organisation sådan att bibliotekssekreteraren hade en ledande uppgift inom nämndens uppgiftsområde. Bibliotekssekreteraren var inte valbar till fullmäktige enligt 34 § 1 mom. 2 punkten i kommunallagen.

HFD 28.9.2005 liggare 2472: En **idrottssekreterare** var verksam inom fritidsnämndens uppgiftsområde i staden vid resultatområdena fritidscenter och idrottsväsende. Chef för nämndens uppgiftsområde var bildningsdirektören. Idrottssekreteraren var chef för de anställda som ansvarade för skötseln av fritidscentret och idrotts- och utomhusområdena. Idrottsväsendets och fritidscentrets driftsutgifter var mindre än två procent av stadens sammanlagda driftsutgifter, men utgjorde cirka 85 procent av driftsutgifterna för fritidsnämndens uppgiftsområde. Utifrån sina uppgifter måste idrottssekreteraren betraktas som en tjänsteinnehavare som är ansvarig för idrottsväsendets uppgiftsområde, trots att det var idrottssekreterarens chef, bildningsdirektören, som var föredragande i fritidsnämnden. Då uppgifterna vid resultatenheter för fritidscentret och idrottsväsendet inte heller kunde anses vara obetydliga för staden, hade idrottssekreteraren en ansvarsfull uppgift som var jämförbar med en ledande uppgift inom nämndens uppgiftsområde. Idrottssekreteraren var inte valbar till fullmäktige enligt 34 § 1 mom. 2 punkten i kommunallagen.

I beslut som gällde lantbrukssekreterare och motsvarande, en brandchef och en stadsveterinär fäste Högsta förvaltningsdomstolen vid bedömningen av personernas valbarhet också vikt vid att utövande av offentlig makt ingick i deras uppgifter. Även om en landsbygdsombudsmans (HFD 1997:118) och en brandchefs (HFD 31.10.1997 liggare 2752) organisatoriska ställning hade ändrats före valet, så att de hade befriats från föredragningsuppgifter, ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att deras faktiska uppgifter var sådana att personerna inte var valbara till fullmäktige.

HFD 1997:118: Näringsnämndens uppgiftsområde, näringsväsendet, utgjorde ett av fem huvudansvarsområden i en kommun. Nämnden biträdades av en landsbygdsdirektion, vars ansvarsområde var uppdelat i avbytarverksamhetens ansvarsområde, där semestersekreteraren var chef, samt ansvarsområdet för lantbrukstjänster, där landsbygdsombudsmannen var chef. Båda var föredragande i landsbygdsdirektionen. Ansvarsområdena slogs samman och semestersekreteraren utsågs till föredragande i direktionen och chef för landsbygdsombudsmannen. Deras befattningsbeskrivningar ändrades på motsvarande sätt. Enligt befattningsbeskrivningarna var båda ändå kommunens myndigheter för landsbygdsnäringsarna. Deras uppgifter omfattade bland annat beslut om stödansökningar, ersättningar och bidrag inom landsbygdsnäringsarna, inklusive de tillsynsuppgifter som hör ihop med dessa, och båda hade också självständig beslutanderätt. År 1996 beviljades 551 miljoner mark i EU-stöd till 881 lantbruk i kommunen och år 1995 uppgick kommunens beskattningsbara inkomst till 690 miljoner mark, varav lantbrukets andel uppgick till ca 64 miljoner mark. De uppgifter i samband med stöden som inte hörde till kommunens egna uppgifter bildade en helhet som med hänsyn till kommunens ekonomi och verksamhet inte kunde anses obetydlig. Även om indelningen i ansvarsområden och landsbygdsombudsmannens uppgifter hade ändrats, ansågs landsbygdsombudsmannen i verkligheten också

vara kommunens myndighet för landsbygdsnäringsarna som utövade offentlig makt i en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. **Landsbygdsombudsmannen** var inte valbar till fullmäktige. Detsamma gällde HFD 30.10.1997 liggare 2752 (**lantbrukssekreteraren**), HFD 30.10.1997 liggare 2753 (**landsbygdssekreteraren**), HFD 30.10.1997 liggare 2754 (**lantbrukssekreteraren**) och HFD 30.10.1997 liggare 2755 (**landsbygdschefen**), där tjänsteinnehavaren i samtliga fall föredrog ärenden som gällde det egna verksamhetsområdet i nämnden.

I **HFD 15.5.2001 liggare 1138** blev utgången dock en annan: Under Torneå stadsstyrelse lydde nio serviceområden av vilka ett var centralförvaltningens tjänster. Serviceområdet var indelat i resultatområdena förvaltnings- och utvecklingstjänster och ekonomitjänster. Lantbruksbyrån, där lantbrukssekreteraren var chef, var en resultatenheter under resultatområdet förvaltnings- och utvecklingstjänster. Chef för lantbrukssekreteraren var planeringschefen. Lantbrukssekreteraren var inte föredragande. Till uppgifterna hörde bland annat att bevilja lantbruksföretagare EU-stöd enligt anvisningar och under tillsyn av ministeriet samt att sköta rådgivningen och fatta beslut om avbytarservicen. EU-stöden finns inte i kommunens budget, utan beviljas ur statens medel. Ur de årliga anslagen i stadens budget för utveckling av lantbruket beviljade lantbrukssekreteraren stöd enligt anvisningarna. Driftsutgifterna för lantbrukstjänster utgjorde cirka 1,3 procent av stadens budget. Med hänsyn till lantbrukssekreterarens uppgifter och ställning i stadens organisation och till att uppgifterna vid resultatenheter för lantbruksbyrån kunde anses vara anspråkslösa med tanke på Torneå stads ekonomi och verksamhet, hade lantbrukssekreteraren inte ett sådant självständigt ansvar för sitt uppgiftsområde att han eller hon kunde anses ha en sådan ledande uppgift inom kommunstyrelsen eller en nämnds uppgiftsområde eller en jämförbar ansvarsfull uppgift enligt i 34 § 1 mom. 2 punkten i kommunallagen. **Lantbrukssekreteraren** var valbar till Torneå stadsfullmäktige.

HFD 5.5.2014 liggare 1476: En **landsbygdschef** var valbar till kommunfullmäktige i Salla. I början av fullmäktigeperioden bildades ett samarbetsområde för landsbygdsförvaltningen, och landsbygdschefen i fråga, som arbetade med utbetalningar av lantbruksstöd, underlydde arbetsledningen vid Kemijärvi stad. Salla kommun ansvarade inom samarbetsarrangemangen för avbyttjänsterna för lantbruksföretagare i kommunerna i Östra Lappland. Det förhållandevis ringa ansvaret för avbyttjänster utgjorde inte sådana uppgifter som var jämförbara med ledande uppgifter som kunde påverka valbarheten.

HFD 1997:116: Enligt förvaltningsstadgan var kommunens verksamheter indelade i sex ansvarsområden. Miljönämnden svarade för miljöväsendets ansvarsområde, där brand- och räddningsväsendet ingick som en serviceenhet. **Brandchefen** ansvarade för denna serviceenhet. Miljönämnden hade på brandchefens begäran överfört brandchefens föredragningsuppgifter för brand- och räddningsväsendet, befolkningsskyddet och bekämpningen av oljeskador på miljödirektören, som var brandchefens chef. Brand- och räddningsväsendet utgjorde en uppgiftshelhet inom nämndens uppgiftsområde som ur kommunens synvinkel inte var oviktig och som brandchefen ansvarade för trots överföringen av föredragningsuppgifter. Brandchefen hade en ansvarsfull uppgift som var jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Vid bedömningen hade det också betydelse att brandchefen hade befogenhet att utöva offentlig makt. Brandchefen var inte valbar till fullmäktige.

HFD 31.10.1997 liggare 2752: En **brandchef** ansvarade direkt inför miljönämnden för den helhet inom miljönämndens uppgiftsområde som omfattade brand- och räddningsväsendet samt befolkningsskyddet och var nämndens föredragande i dessa frågor. I personalorganisationen var brandchefen underställd kommuningenjören, som var avdelningschef för den tekniska avdelningen. När hänsyn även togs till arten av

brandchefens uppgifter och deras betydelse för kommunen, ansågs det att brandchefen hade en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Brandchefen var inte valbar till fullmäktige.

HFD 1997:40: Stadens ledande hygieniker, **förste stadsveterinären**, som var avdelningschef för övervakningsavdelningen vid hälsoverket och föredragande i hälsovårdsnämnden, var med hänsyn till sin ställning, mängden uppgifter och sin befogenhet att utöva offentlig makt verksam i en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift. Förste stadsveterinären var inte valbar till fullmäktige.

I ett fall där en direktör för äldreomsorgen främst hade ansvar för att leda ett ålderdomshem, dvs. en enskild inrättning, ansågs direktören trots sin tjänstebetäckning vara valbar till fullmäktige. Då en för äldreomsorgen ansvarig tjänsteinnehavare hade ansvaret för den övergripande ledningen och utvecklingen av kommunens äldreomsorg, var tjänsteinnehavaren inte valbar.

HFD 1997:120: Av de tre ansvarsområdena inom social- och hälsovården hade ansvarsområdet centraliserad service ansvaret för att centraliserat ordna social- och hälsovårdstjänster för befolkningen. Ansvarsområdet centraliserad service var indelat i två underansvarsområden: ett för socialservice och ett för hälsovårdstjänster. Ansvarsområdet för socialservice leddes av en socialchef och var uppdelat i ytterligare ansvarsområden, bland annat Koukkuniemi ålderdomshem och de privata ålderdomshem med vilka staden hade ingått avtal om köp av tjänster. **Ålderdomshemsföreståndaren** för Koukkuniemi varken föredrog eller beredde ärenden för beslut i social- och hälsovårdsnämnden och hade under dessa förhållanden inte en ledande uppgift eller en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift inom nämnda uppgiftsområde. Föreståndaren var således valbar till fullmäktige.

HFD 30.10.1997 liggare 2757: Till huvudansvarsområdet för kommunens socialvårdande hörde socialvården, hälsovården och förmyndarskapsärenden. Inom huvudansvarsområdet verkade grundtrygghetsnämnden och förmyndarnämnden. Socialavdelningen utgjorde en av personalorganisationens fem avdelningar. Under socialavdelningen lydde socialbyrå, hemservicen, daghem, familjedagvården, ett verksamhetscenter och ett kombinerat äldreboende-servicehus-dagcenter. Socialdirektören var föredragande i grundtrygghetsnämnden. **Äldreomsorgsdirektören** verkade under socialdirektören och ledde äldrearbetet och verksamheten på äldreboendet-servicehuset. Personalen på äldreboendet-servicehuset var direkt underställd äldreomsorgsdirektören. Äldreomsorgsdirektören var inte föredragande i grundtrygghetsnämnden och hade med hänsyn till sina övriga uppgifter inte ett sådant självständigt ansvar för sitt uppgiftsområde att direktören hade kunnat anses ha en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Äldreomsorgsdirektören var således valbar till fullmäktige.

HFD 2001:27: En person var samtidigt chef för en resultatenhets som lydde under socialnämnden och föreståndare för en servicecentral som hörde till socialavdelningen. Centralen omfattade ett ålderdomshem och servicebostäder för äldre, handikappade och dementa. Socialdirektören var chef för socialavdelningen och för föreståndaren för servicecentralen samt föredragande i nämnden. När hänsyn togs till den ställning som **föreståndaren för servicecentralen** hade i stadens organisation och till föreståndaruppgiften, ansågs föreståndaren inte ha ett sådant självständigt ansvar för sitt uppgiftsområde att han eller hon enligt 34 § 1 mom. 2 punkten i kommunallagen kunde anses ha en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde eller en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift. Föreståndaren för servicecentralen var därför valbar till fullmäktige.

HFD 18.11.2005 liggare 3008: En **ansvarig sjukskötare** var chef för ansvarsområdet för äldrearbete under grundtrygghetsnämnden. Till ansvarsområdet hörde en servicecentral inklusive kiosk, boendeservice för äldre, dagverksamhet och rehabilitering samt den matservice som ingår i grundtryggheten. Omsorgsdirektören var chef för avdelningen och också chef för den ansvariga sjukskötaren. Den ansvariga sjukskötaren var inte föredragande och ansvarsområdets andel av anslagen för vården och omsorgen var inte stor. De ekonomiska och övriga administrativa befogenheterna inom ramen för tjänsten var dessutom begränsade. Ansvarsområdet omfattade inte en övergripande ledning av samtliga sektorer inom äldrearbetet och uppgifterna gällde uttryckligen ledningen av vårdarbetet i servicecentralen. När hänsyn togs till den ställning som den ansvariga sjukskötaren hade i stadens organisation, ansågs sjukskötaren inte ha ett så självständigt ansvar för sitt uppgiftsområde att sjukskötaren enligt 34 § 1 mom. 2 punkten i kommunallagen kunde anses ha en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde eller en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift. Den ansvariga sjukskötaren var valbar till fullmäktige.

HFD 28.9.2005 liggare 2473: X hade tjänst som **äldreomsorgsdirektör** och var underställd social- och hälsovårdsnämnden. Kommunen hade en socialdirektör som underställd nämnden var direktör för social- och hälsovårdsväsendet och chef för äldreomsorgsdirektören. Äldreomsorgsdirektören var inte föredragande utan denna uppgift sköttes av socialdirektören. I äldreomsorgsdirektörens ansvarsområde ingick ledning av verksamheten vid ålderdomshemmet H och ledning och utveckling av hela äldreomsorgen i kommunen. Uppgiften var i huvudsak administrativ. Anslagen och personalen i budgeten för ansvarsområdet äldreomsorg var ansevärd, både kvantitativt och proportionellt sett som en andel av social- och hälsovården i kommunen. Med hänsyn ytterligare till vilka frågor äldreomsorgsdirektörens beslutanderätt omfattade måste X anses ha en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Äldreomsorgsdirektören var således inte valbar till fullmäktige enligt 34 § 1 mom. 2 punkten i kommunallagen.

En biträdande stadsplanarkitekt samt vattenverkets byråingenjör, som vid sidan av sin egen tjänst också skötte tjänsten som underhållschef för fastighets- och byggnadsväsendets byggnader, ansågs båda vara valbara till fullmäktige. Särskild betydelse tillmättes arkitektens organisatoriska ställning i projektuppgifter, där arkitekten till exempel inte hade egna anslag att förfoga över. När det gällde byråingenjören var det antagligen arten av de uppgifter som ingenjören ledde (fastighetsunderhåll, städning) som var avgörande, även om ingenjören var föredragande i dessa ärenden i nämnden. Betydelse tillmättes också uppgifternas ekonomiska och övriga betydelse i en stad av Åbo stads storlek.

HFD 1997:115: En **biträdande stadsplanarkitekt** vid planläggningsavdelningen under Åbo stads fastighets- och byggnadsväsende var underställd planläggningsarkitekten, som var avdelningschef. Planläggningsarkitekten var i sin tur underställd direktören för fastighets- och byggnadsväsendet. Den biträdande stadsplanarkitekten, som genom nämndens beslut var en person i ledande ställning i en organisation som var underställd nämnden, hade utsetts till en projektgrupp för generalplanläggning och sanering av förorter. Den biträdande stadsplanarkitekten var inte föredragande i nämnden och hade inte anslag att förfoga över eller intäktsmål att nå upp till. Den biträdande stadsplanarkitekten var valbar till fullmäktige.

En **byråingenjör** som var chef för en beställarenhet vid ett nettobudgeterat affärsverk, vattenverket, som i huvudsak utför beställningsarbeten för andra verk i staden, skötte **vid sidan av sin egen tjänst** den vakanta tjänsten som **underhållschef** vid fastighets- och byggnadsväsendets byggnader. Vid resultatenheten för beställningsarbeten arbetade förutom byråingenjören en tjänsteinnehavare och 42 arbetstagare.

Utgifternas slutsumma uppgick till ca 20 miljoner mark. Vattenverkets verkställande direktör eller den person som den verkställande direktören förordnat föredrog ärendena i nämnden för fastighets- och byggnadsväsendet, som även var vattenverkets direktion. Resultatenheten för fastighetskötsel sörjde för produktionen av den fastighetsunderhållsservice som staden behövde i sin husbyggnads- och fastighetsverksamhet. Underhållschefen var chef för resultatenheten och föredrog de ärenden som gällde enheten i nämnden. Inom resultatenheten fanns en stadenhet som var en särskild, nettobudgeterad enhet som leddes av en städchef. Resultatenheten fastighetskötsel hade 42 anställda. Av dem var 14 anställda i bisyssla. Utgifterna för personalen uppgick till cirka 16,9 milj. mark. Stadenheten hade 265 ordinarie anställda och cirka 40 vikarier i sin tjänst och utgifterna uppgick till 36 miljoner mark. Åbo stad hade närmare 13 000 ordinarie anställda och slutsumman för stadens utgifter uppgick till cirka 4,4 miljarder mark. Med beaktande av byråingenjörens/underhållschefens ställning i organisationen som var underställd nämnden samt arten av uppgifterna inom de resultatenheter som byråingenjören/underhållschefen ledde och uppgifternas betydelse ur ett administrativt och ekonomiskt perspektiv, var byråingenjören/underhållschefen valbar till fullmäktige. Omröstning 3–2.

Direktörer för **kommunala affärsverk** (t.ex. energi-, vatten- och avlopps-, el-, trafik- och hamnverk) ansvarar för en självständig uppgiftshelhet inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde. Oberoende av organisationsformen har direktörer för kommunala affärsverk en sådan ställning och sådana uppgifter att de har en ansvarsfull uppgift som är jämförbar med en ledande uppgift. Direktörer för affärsverk är inte valbara till fullmäktige.

HFD 1997:120 En person var **installationsinspektör** i en elförsäljningsenhet **vid stadens elverk** som var ett kommunalt affärsverk. Till installationsinspektörens uppgifter hörde bland annat teknisk rådgivning till kunder. I arbetet ingick inte självständig beslutanderätt. Installationsinspektören ansågs inte vara en person i en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde eller ha en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift. Installationsinspektören ansågs vara valbar till fullmäktige.

Anställda hos en kommunal sammanslutning eller stiftelse (72 § 1 mom. 3 punkten)

Kommunens uppgifter sköts också av sammanslutningar och stiftelser som inte hör till kommunens egentliga organisation men nog till kommunkoncernen. Principen för begränsning av valbarheten är att det sätt på vilket kommunen har organiserat skötseln av uppgifterna inte får påverka valbarheten. Av den anledningen kan begränsningar gälla, utöver kommunens egen personal, även arbetstagare i en sammanslutning eller stiftelse där **kommunen har bestämmande inflytande** och som således hör till kommunkoncernen. Valbarheten begränsas dock endast om följande två villkor uppfylls:

- sammanslutningen eller stiftelsen hör till kommunkoncernen, och
- den som är anställd hos sammanslutningen eller stiftelsen har en sådan ställning som kan jämföras med ledande personers ställning enligt bestämmelsen.

Begränsningarna av valbarhet gäller endast ledande personer i sådana sammanslutningar eller stiftelser där kommunen har bestämmande inflytande. Sådana sammanslutningar är för det mesta aktiebolag. I 6 § i kommunallagen definieras begreppet kommunkoncern i enlighet med definitionen av en koncern i

[bokföringslagen \(1336/1997\)](#). Kommunen har bestämmande inflytande över en sammanslutning eller stiftelse under de förutsättningar som anges i 1 kap. 5 § i bokföringslagen.

Bestämmelsen gäller inte sammanslutningar i vilka kommunen saknar bestämmande inflytande enligt ovan. Till exempel är en verkställande direktör för ett privat aktiebolag som producerar hälsotjänster valbar till fullmäktige även om kommunen har ingått ett avtal med bolaget om köp av tjänster. I 4 punkten finns särskilda bestämmelser om samkommuner.

En anställd hos en sammanslutning eller en stiftelse ska till sin ställning vara jämförbar med en person i kommunens tjänst som har en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde eller en jämförbar ansvarsfull uppgift.

Det gäller att bedöma vilken ekonomisk och annan betydelse sammanslutningens eller stiftelsens uppgiftshelhet har för kommunens verksamhet. Om betydelsen är liten kan en person i sammanslutningens ledning inte jämföras med en ledande tjänsteinnehavare inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde. Uppgifter som till exempel ett enskilt fastighetsaktiebolag sköter leder i allmänhet inte till att begränsningen av valbarhet tillämpas. Kommunens storlek har betydelse för tillämpningen av bestämmelsen, för i en liten kommun har en enskild sammanslutning en mer framträdande ställning än i en stor kommun.

Begränsningen gäller, utöver den som leder sammanslutningen eller stiftelsen, också andra personer som inom sammanslutningen eller stiftelsen ansvarar för en viss uppgiftshelhet. Förutom verkställande direktören eller en motsvarande person är inte heller till exempel förvaltningsdirektören eller ekonomidirektören valbara till fullmäktige. Tolkningen av vem som är valbar kan underlättas om man jämför den aktuella situationen med att kommunen skulle sköta sammanslutningens uppgifter inom sin egen organisation; vilken ställning skulle den som är anställd hos sammanslutningen ha i kommunens organisation och skulle denna ställning i så fall medföra förlust av valbarhet?

I sina beslut 1997:115, 117 och 120 bedömde HFD *sättet att organisera bostadsväsendet* i tre stora städer och *hur organisationsformen inverkade på valbarheten hos de personer som hade en ledande ställning i sammanslutningar där kommunen hade bestämmande inflytande*. Alla tre städerna hade överlåtit en del av sin hyresbostadsproduktion och uthyrning av bostäder åt bolag eller stiftelser där staden hade bestämmande inflytande. I sin bedömning av om personerna i ledningen för dessa organisationer var valbara lade HFD mest vikt vid hur stor andel av stadens totala bostadsväsende som bolaget eller stiftelsen skötte, i synnerhet inom hyresbostadssektorn. HFD ansåg att en andel på över 50 procent (Kuopio) var så betydande att den motsvarade en uppgiftshelhet som sköts av en nämnd. Bolagets verkställande direktör ansågs således inte vara valbar. I Tammerfors och Åbo hade enskilda sammanslutningar inte en lika betydande ställning, och personerna i sammanslutningarnas ledning ansågs valbara.

HFD 1997:117: *Bostadsväsendet i Kuopio stad hade organiserats så att det fanns en bostadsbyrå i centralförvaltningen. Bostadsuthyrningsverksamheten var ordnad så att aktiebolaget NK Oy, som staden hade bestämmande inflytande över, innehade ca 5 086 bostäder, medan ett antal andra hyresbostadssammanslutningar som ägdes av staden och som befann sig i samma ställning som NK Oy innehade 2 228 bostäder. NK Oys intäkter uppgick till 84,6 miljoner mark och balansomslutningen till 715,7 miljoner mark. I staden hade olika ägare sammanlagt 9 714 aravahyresbostäder. Med*

*hänsyn till omfattningen av sin verksamhet, antalet bostäder som bolaget innehade samt sina hyresintäkter hade NK Oy hand om en så stor del av stadens bostadsväsende att bolaget måste anses svara för en egen uppgiftshelhet inom en nämnds uppgiftsområde. **NK Oys verkställande direktör** var således på grund av sin ställning jämförbar med en person som är anställd i kommunen i en ansvarsfull uppgift och som inte är valbar till fullmäktige.*

HFD 1997:120: *Tammerfors bostadsväsende förvaltade cirka 1 900 bostäder som staden ägde eller hyrde. Hyresinkomsterna för dessa bostäder uppgick till cirka 23 miljoner mark. Tammerfors hyresbostadsstiftelse, som staden hade bestämmande inflytande över och som bedrev social hyresverksamhet, förvaltade cirka 5 160 bostäder. Hyresinkomsterna för dessa uppgick till cirka 108 miljoner mark. Stiftelsen Kotilinna, som hyrde ut bostäder till äldre och som staden har bestämmande inflytande över, förvaltade i sin tur cirka 1 500 bostäder och hyresinkomsterna uppgick till cirka 15 miljoner mark. Förutom att staden hade bestämmande inflytande över dessa stiftelser var staden den enda ägaren eller huvudägare i flera hyreshussammanslutningar och deltog dessutom i hyresbostadsverksamhetens förvaltning inom de olika organen för bostadsstiftelsen för Tammerforsregionens studerande. Staden hade på så sätt fördelat sin bostadsuthyrningsverksamhet, förutom på de båda nämnda stiftelserna, också mellan sitt eget bostadsväsende och många andra hyresbostadssammanslutningar. Tammerfors hyresbostadsstiftelsens och Kotilinna-stiftelsens uppgifter utgjorde inte en så väsentlig del av stadens hela bostadsväsende att någondera av dem skulle utgöra ett uppgiftsområde för stadsstyrelsen eller en nämnd eller en helhet som hör till ett sådant område. **Ekonomichefen för Tammerfors hyresbostadsstiftelse** och **verksamhetsledaren för Kotilinna-stiftelsen** kunde på så sätt inte heller utgående från sin ställning jämföras med en person i kommunens tjänst som har en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde eller en jämförbar ansvarsfull uppgift. Ekonomichefen och verksamhetsledaren var valbara till fullmäktige.*

HFD 1997:115: *En stiftelse över vilken Åbo stad hade bestämmande inflytande hade som sitt syfte att sörja för bostäder för studerande som efter grundskolan studerade i olika läroanstalter eller fortsatte sina studier. Dessutom hade stiftelsen som uppgift att sörja för tillgången till hyres- och bostadsrättsbostäder för utexaminerade och andra unga samt utländska studerande och forskare. Stiftelsen hade cirka 3 760 lägenheter och omsättningen var cirka 65 miljoner mark. Stiftelsen hade 39 anställda och av de långfristiga lånen hade cirka 17 procent beviljats av staden. Den uppgiftshelhet som stiftelsen skötte motsvarade inte en nämnds uppgiftsområde när hänsyn togs till arten och omfattningen av stiftelsens verksamhet och omfattningen av den hyresbostadsverksamhet som staden själv administrerade. **Stiftelsens verkställande direktör** var valbar till fullmäktige.*

I de rättsfall som refereras nedan fäste HFD vikt vid sammanslutningarnas ställning inom kommunens energiförsörjning samt vid verksamhetens omfattning och betydelse i hela kommunens förvaltning och ekonomi. När en sammanslutning svarade för hela energiförsörjningen och sammanslutningens verksamhet i kommunens förhållanden var betydande till volymen och jämförbar med en uppgiftshelhet som sköts av en nämnd, var en person i sammanslutningens ledning inte valbar (1997:119). Däremot ansågs verkställande direktören för ett fjärrvärmebolag som i sin helhet ägdes av kommunen valbar, eftersom bolaget endast var en energiproducent bland många andra i kommunen och inte ens den största (21.5.1997 L 1277). HFD fäste också vikt vid vilken ställning de ledande personerna skulle ha haft i kommunens organisation om kommunen själv hade skött uppgiften.

I HFD:s beslut 1997:120 bedömdes inte i första hand bolagets ställning i kommunen, utan om personen i fråga hade en sådan ledande eller därmed jämförbar ställning i bolaget som avses i lagen. En organisationsmästare som var underställd verkställande direktören och avfallshanteringschefen ansågs inte ha en sådan ställning.

HFD 1997:119: Staden ägde 99,9 procent av aktiestocken i Vasa Elektriska Ab. Bolaget sålde el och värme i Vasa och el på sex andra kommuners område. Staden hade koncentrerat el- och värmedistributionen till ett bolag där den hade bestämmande inflytande och som saknade konkurrenter i staden. Bolagets omsättning uppgick till 252 miljoner mark och det hade 204 anställda. Vasa Elektriska Ab:s verksamhet kunde jämföras med verksamheterna inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde. **Förvaltningschefen** som ledde bolagets förvaltnings- och ekonomiska avdelning var i sin ställning jämförbar med en person i kommunens tjänst som har en ansvarsfull uppgift som är jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Förvaltningschefen var därför inte valbar till fullmäktige.

HFD 21.5.1997 liggare 1277: Kommunen ägde hela aktiestocken i Lämpöhuolto Oy. Bolaget var en av de sammanslutningar som producerade värmeenergi i kommunen och producerade värme till vissa delområden inom kommunen. Bolagets omsättning var cirka 2 procent av kommunens verksamhetsutgifter. När hänsyn togs till Lämpöhuolto Oy:s omsättning och omsättningens storlek i förhållande till kommunens verksamhetsutgifter samt omfattningen av den verksamhet som bolaget bedrev i kommunen, kunde dess verksamhet inte anses motsvara en nämnds uppgiftsområde. **Bolagets verkställande direktör** var inte jämförbar med en person i en ledande uppgift inom ett uppgiftsområde. Verkställande direktören var således valbar till fullmäktige. Dessutom beaktade HFD hur förvaltningen inom vatten- och avloppsverksamheten, som var jämförbar med Lämpöhuolto Oy:s verksamhet, hade ordnats i kommunen.

HFD 1997:120: En avfallshanteringschef, som var underställd verkställande direktören för ett avfallsbolag, ansvarade för det tekniska genomförandet av verksamheterna och hade en underordnad **arbetsledare**. Till arbetsledarens uppgifter hörde inte betydande utövning av beslutanderätt i frågor som gällde kommunalförvaltningen och arbetsledaren kunde inte i fråga om sin ställning jämföras med en person som kommunen anställt i en ledande uppgift eller en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift. Arbetsledaren var valbar till fullmäktige.

HFD 2009:57: A hade varit **verkställande direktör för ett rörelseidkande bolag**, som i sin helhet ägdes av kommunen och där kommunen hade bestämmande inflytande, men bolagets styrelse hade befriat A från detta uppdrag under hans fyra år långa period som riksdagsman. När det gällde valbarheten till kommunfullmäktige hade A:s anställningsförhållande i bolaget dock inte genom hans egna eller bolagets åtgärder upphört på ett sådant sätt att hans ställning inte längre skulle ha varit sammankopplad med bolaget. A hade fortfarande en ställning som kunde jämföras med en persons i en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde och var inte valbar till kommunfullmäktige.

Anställda hos en samkommun (72 § 1 mom. 4 punkten)

En samkommun där kommunen är medlem har en särställning. Kommunen behöver inte ha bestämmande inflytande över samkommunen utan det räcker att **kommunen är medlemskommun i samkommunen**. Anställda hos samkommunen som i fråga om ställning är jämförbara med personer i kommunens ledning är inte valbara till fullmäktige i en medlemskommun. Det bör noteras att begränsningarna av valbarheten inte gäller för personer som är anställda hos ett välfärdsområde.

Liksom i fråga om tjänsteinnehavare i en kommunkoncern blir bestämmelserna om valbarheten för en tjänsteinnehavare i en samkommun lättare att tolka om man tänker sig att kommunen sköter samkommunens uppgifter inom sin egen organisation. Det gäller då att se vilken ställning samkommunens tjänsteinnehavare skulle ha i kommunens egen organisation, och om ställningen skulle innebära att tjänsteinnehavaren inte var valbar.

HFD 1997:39: Till samkommunens uppgifter hörde att driva två svenskspråkiga yrkesläroanstalter på mellanstadiet. Samkommunens **ekonomichef** hade som uppgift att föredra ekonomiärendena i samkommunens styrelse. När hänsyn togs till bildningsväsendets administrativa organisering i Borgå stad, där bildningsväsendet hade en sektorchef som skoldirektörerna för det finskspråkiga och svenskspråkiga skolväsendet lydde under och det faktum att samkommunens uppgifter gällde två läroanstalter och ekonomichefens uppgifter begränsats till att gälla ekonomin, kunde ekonomichefen till sin ställning inte jämföras med en person i ledande uppgift eller därmed jämförbar ansvarsfull uppgift inom stadsstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde i medlemskommunen. Ekonomichefen var valbar till stadsfullmäktige.

HFD 23.5.2001 liggare 1252: En samkommuns verksamhet var indelad i tre resultatområden. En **ledande skötare** var ansvarig för ett resultatområde och chef för vårdpersonalen inom resultatområdet öppen vård. När hänsyn togs till arten av de ärendena som den ledande skötaren hade rätt att besluta om samt att skötarens chef var chefsläkaren och att skötaren saknade rätt att föredra ärenden i samkommunens styrelse, ansågs skötaren inte ha en ställning jämförbar med en person i en ledande uppgift eller en därmed jämförbar ansvarsfull uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde i medlemskommunen. Den ledande skötaren var valbar till fullmäktige i medlemskommunen.

HFD 11.4.2005 liggare 812: När hänsyn togs till **förvaltningsöverskötarens** ställning och uppgifter i samkommunens förvaltningssystem, det stora antalet underlydande vårdanställda och att förvaltningsöverskötaren föredrog ärenden som gällde uppgiftsområdet för hälsovården och den underlydande vårdpersonalen, ansågs förvaltningsöverskötaren ha en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom kommunstyrelsens eller en nämnds uppgiftsområde. Fullmäktiges beslut var lagstridigt med stöd av 34 § 1 mom. 2 punkten och 35 § 1 mom. i kommunallagen.

HFD 14.9.2005 liggare 2359: Y var **ekonomichef** i ett sjukvårdsdistrikt. Samkommunens verksamhet var indelad i fem resultatområden. Resultatområdena var ytterligare indelade i resultatenheter enligt årliga beslut i samband med budgeten. Resultatenheten för kontors- och materialtjänster hörde till resultatområdet stödtjänster. Direktören för sjukvårdsdistriktet var chef för resultatområdet och också den enda föredraganden i samkommunens styrelse. Ekonomichefen var chef för ovan nämnda resultatenhet. Resultatenheten hade 27 anställda. Ekonomichefen var underställd direktören för sjukvårdsdistriktet. Ekonomichefen hörde till samkommunens ledningsgrupp. Med beaktande av samkommunens storlek, arten av uppgifterna inom kontors- och materialtjänsterna och deras betydelse för samkommunens ekonomi, kunde Y till sin ställning jämföras med en person som är anställd i kommunen i en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Y var således enligt 34 § 1 mom. 2 och 4 punkten i kommunallagen inte valbar till fullmäktige i den aktuella medlemskommunen i samkommunen.

HFD 28.9.2005 liggare 2470: En utbildningssamkommuns **ekonomichef** hade valts till ledamot av stadsstyrelsen i Brahestad. Samkommunen hade i uppdrag att för sina medlemskommuners räkning ordna undervisning som avsågs i lagen om yrkeshögskolestudier, lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning

samt även andra tjänster. I syfte att utföra detta uppdrag upprätthöll samkommunen läroanstalter och köpte utbildningstjänster. Samkommunen ägde och administrerade Brahestads yrkesskola, Ruukin maaseutuoppilaitos samt Lybeckerin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos och kunde driva elevhemmet och vara delägare i en samslutning som är huvudman för elevhemmet. Ekonomichefen var inte föredragande i samkommunens styrelse men hade närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden och hörde till samkommunens ledningsgrupp. Med vissa begränsningar hade ekonomichefen rätt att bestämma om tillfälliga lån, tillfällig placering av likvida medel, försäljning och köp av lös egendom samt dessutom rätt att besluta om sin underställda personal. Med hänsyn till utbildningssamkommunens storlek samt att samkommunen svarade för både yrkeshögskoleutbildningen och yrkesutbildningen i Brahestadsområdet, var de personer som innehade ledande uppgifter eller därmed jämförbara uppgifter i samkommunen jämförbara med anställda i kommunen med motsvarande uppgifter. När hänsyn ytterligare togs till arten av de uppgifter som skulle skötas av ekonomichefen och den betydelse som dessa hade för samkommunen, kunde ekonomichefen i fråga om sin ställning jämföras med en kommunanställd som hade en ansvarsfull uppgift jämförbar med en ledande uppgift inom en nämnds uppgiftsområde. Ekonomichefen var således inte valbar till stadsstyrelsen i medlemskommunen Brahestad.

Valbarhet för anställda i en ansvarig kommun

Flera kommuner kan med stöd av 51 och 52 § i kommunallagen komma överens om att en kommun sköter avtalade uppgifter för de andra kommunernas räkning. Den kommun som sköter uppgiften kallas ansvarig kommun (tidigare värdkommun). De övriga kommunerna kan med stöd av avtalet välja representanter till ett gemensamt organ som svarar för skötseln av uppgiften. Det gemensamma organet hör till den ansvariga kommunens organisation, och personerna som sköter de överenskomna uppgifterna är anställda hos den ansvariga kommunen. Det gemensamma organet är i allmänhet en nämnd eller ett affärsverks direktion.

Bestämmelserna om begränsning av valbarheten tolkas snävt och strikt enligt ordalydelsen. Enligt 72 § 1 mom. 2 punkten begränsas valbarheten till fullmäktige av en anställning hos den kommun som förtroendeuppdraget gäller. För anställda hos den ansvariga kommunen är valbarheten begränsad endast när det gäller fullmäktige i den ansvariga kommunen. En ledande eller därmed jämförbar ansvarsfull uppgift inom det gemensamma organets uppgiftsområde begränsar således inte valbarheten till fullmäktige i en avtalskommun. Däremot är en person med sådana uppgifter inte valbar till fullmäktige i den ansvariga kommunen.

Valbarhetshinder upphör (72 § 2 mom.)

De begränsningar som beskrivs ovan hindrar en person från att ställa upp som kandidat till fullmäktige. Kandidaternas valbarhet ska granskas i enlighet med vallagen. Enligt 72 § 2 mom. i kommunallagen är en person dock valbar om hindret för valbarheten upphör (anställningen i fråga upphör) innan fullmäktigeledamöternas mandattid börjar. En utredning om detta ska företas senast när den kommunala centralvalnämnden granskar kandidaternas valbarhet. Utredningen ska vara sådan att centralvalnämnden med säkerhet kan konstatera att anställningsförhållandet upphört innan fullmäktiges mandattid inleds.

I rättspraxis har man exempelvis ansett att ett tjänsteförhållande inte med säkerhet kan konstateras ha upphört om uppsägningsbeslutet inte har vunnit laga kraft.

HFD 1997:78: Fullmäktige beslutade 12.12.1995 säga upp S från tjänsten som kommundirektör. Länsrätten upphävde 8.8.1996 fullmäktiges beslut om uppsägning. Stadsstyrelsen överklagade länsrättens beslut till HFD. Den uppsagda stadsdirektören ställde upp som fullmäktigekandidat för ett parti. När kandidatlistorna sammanställdes 27.9.1996 innehade S fortfarande tjänsten som stadsdirektör eftersom länsrättens beslut inte vunnit laga kraft på grund av att stadsstyrelsen överklagat beslutet till HFD. Då var det inte heller möjligt att med säkerhet konstatera att S:s tjänsteförhållande skulle komma att upphöra innan fullmäktiges mandattid inleddes 1.1.1997. S var således inte valbar till fullmäktige när kandidatlistorna sammanställdes.

Förlust av valbarhet (78 §)

Om förlust av valbarhet bestäms i 78 § i kommunallagen. Förlust av valbarhet kan gälla allmänna (71 §) eller särskilda (72 §) förutsättningar för valbarhet. I regel meddelar personen själv att han eller hon inte längre är valbar, men saken kan också tas upp på tjänstens vägnar.

En fullmäktigeledamot kan förlora sin valbarhet under pågående mandattid, vilket leder till att förtroendeuppdraget upphör (17 § 2 mom. i kommunallagen). Fullmäktige måste genom ett beslut konstatera att förtroendeuppdraget upphört på grund av förlorad valbarhet. Beslutet verkställs omedelbart.

Om det konstateras att en ledamot har förlorat sin valbarhet, kallar fullmäktigeordföranden i hans eller hennes ställe för den återstående mandattiden den i ordningen första ersättaren från valförbundet, partiet eller den gemensamma listan i fråga (17 § 2 mom. i kommunallagen).

Om en fullmäktigeledamot utses att tillfälligt, för högst sex månader, sköta en uppgift som skulle medföra förlust av valbarheten, förlorar ledamoten inte sin valbarhet. Fullmäktigeledamoten får dock inte sköta sitt förtroendeuppdrag så länge den tillfälliga anställningen varar. Bestämmelsen gäller förutom fullmäktigeledamöter också andra förtroendevalda.

FINLANDS KOMMUNFÖRBUND

Juha Myllymäki
direktör för juridiska ärenden

Katriina Martikainen
jurist

För kännedom

Justitieministeriet
Partiernas kommunalsekreterare